

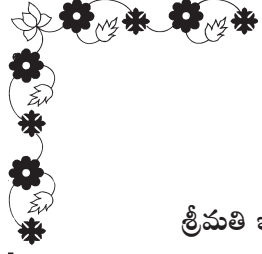
ఆరోగ్య విద్య - పాఠ్యప్రణాళిక - 10వ తరగతి

క్ర. సం.	ఇతివృత్తం	అంశాలు	రిమార్కులు
1.	శరీరం	శారీరక, జీవవ్యవస్థల గురించి అవగాహన. పునరుత్పత్తి లక్షణాలు - అవగాహన. ఉద్యేగాలు - నియంత్రణ.	చార్టులు, పుస్తకాలు, చర్చలు
2.	పరిసరాలు	- అభివృద్ధి-పర్యావరణానికి కలిగే హాని. - సుస్థిర అభివృద్ధి అంటే ఏమిటి?	చర్చ, వార్తాంశాలు
3.	ఆహారం - పోషక విలువలు	బడితోట, పెరటితోట, నేను నాటి మొక్క - ఆహారంపై పురుగు మందుల ప్రభావం. - ప్రయాణ సమయంలో తీసుకునే ఆహారం, జాగ్రత్తలు.	కృత్యం, చర్చ
4.	నీరు	- పరిశుభ్రమైన మంచినీటి సరఫరా - RO System. - స్థానిక నీటిసరఫరా వ్యవస్థ-పరిశుభ్రత.	కృత్యం, చర్చ
5.	ఆరోగ్య అలవాట్లు - వ్యాధులు- అవగాహన	- కొన్ని రకాల జబ్బులు, తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు. రక్తపీడనం, నాడి కొట్టుకోవడం గురించి తెలుసుకోవడం. జ్వరం-తడిబట్ట వైద్యం, ప్రథమ చికిత్స ప్రాణరక్షణ సూత్రాలు. బి.పి. కొలిచే పరికరాన్ని ఉపయోగించడం.	కృత్యం, చర్చ
6.	సామాజిక ఆరోగ్యం	మనం మన భవిష్యత్తు - భవిష్యత్తు లక్ష్యాలను ఏర్పరచుకోవడం/ సమాజ కృత్యాలలో (పండుగలు, శుభకార్యాలు) పాల్గొనడం. మన ఊరికోసం మనమేమి చేద్దాం. మూఢనమ్మకాలు - గ్రహణం చూస్తే?	చర్చ, పుస్తకాలు చదవడం

పని - కంప్యూటర్ విద్య
పాఠ్యప్రణాళిక 1 నుండి 10 తరగతులు

రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
ఆంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాదు

రూపొందించిన వారు

పనివిద్య

శ్రీమతి జ. ఉషాబాల, ఉపన్యాసకులు, డైట్, వికారాబాద్, రంగారెడ్డి
 శ్రీ జి. ప్రభాకర్, విశ్రాంత సీనియర్ ఉపన్యాసకులు, డైట్, కర్నూలు
 శ్రీ వి. శ్రీనివాసులు, స్కూల్ అసిస్టెంట్, ఎం.పి.యు.పి.ఎస్, తాటిపాడు, కర్నూలు
 శ్రీ యం. రమేశ్, స్కూల్ అసిస్టెంట్, జడ్.పి.హెచ్.ఎస్, చెరుకుచెర్ల, కర్నూలు.
 డా॥ శ్రీమతి ఆకుల వనజ, స్కూల్ అసిస్టెంట్, జడ్.పి.హెచ్.ఎస్, చందుపట్ల, నల్లగొండ
 శ్రీమతి కె. ఉమారాణి, స్కూల్ అసిస్టెంట్, జి.హెచ్.ఎస్, అమీర్ పేట నెం.1, హైదరాబాదు.
 శ్రీమతి వసుంధర, స్కూల్ అసిస్టెంట్, జడ్.పి.హెచ్.ఎస్, తిరుచానూరు, చిత్తూరు

కంప్యూటర్ విద్య

శ్రీ జి.వి.ఎన్.పి. కుమార్, ట్రస్టీ, రెమెడియా ట్రస్ట్, హైదరాబాదు
 శ్రీ ఎం. జగదీష్ బాబు, ప్రోగ్రామ్ ఆఫీసర్, సి-డాక్, హైదరాబాదు
 శ్రీ మహేశ్ వరాల్, కన్సల్టెంట్, ఐ.టి, హైదరాబాదు
 శ్రీ ఎం. రామాంజనేయులు, ఉపన్యాసకులు, డైట్ వికారాబాద్, రంగారెడ్డి

విషయనిపుణులు, ఎడిటింగ్

డా॥ పి. జానీరెడ్డి

ఆంగ్ల పాఠ్యపుస్తకాల కోఆర్డినేటర్
 రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
 హైదరాబాదు.

డా॥ ఎన్. ఉపేందర్ రెడ్డి

ప్రొఫెసర్, విద్యాప్రణాళిక పాఠ్యపుస్తక విభాగం
 రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
 హైదరాబాదు.

ముఖ్య సలహాదారులు

శ్రీ జి. గోపాలరెడ్డి

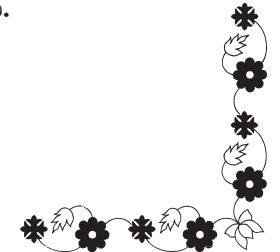
సంచాలకులు
 రాష్ట్ర విద్య, పరిశోధన, శిక్షణ సంస్థ
 హైదరాబాదు.

శ్రీ W.G. ప్రసన్న కుమార్

సంచాలకులు
 నేషనల్ గ్రీన్ కోర్
 హైదరాబాదు.

శ్రీమతి వి. ఉషారాణి, ఐ.ఎ.ఎస్.

కమీషనర్, పాఠశాల విద్య
 హైదరాబాదు
 ఆంధ్రప్రదేశ్

ముందుమాట

పాఠశాల స్థాయిలో మరియు కాలేజీ స్థాయిలో చాలా మంది విద్యార్థులలో ఆశించిన విద్యా ప్రమాణాలు ఉండడం లేదు. ఉదాహరణకు 10 సంవత్సరాలు ఇంగ్లీషు నేర్చుకున్న ఒక వ్యక్తి తప్పులు లేకుండా తన అభిప్రాయాలను వ్యక్తీకరించడంగాని, ఒక ఉత్తరంగాని రాయలేని పరిస్థితులలో ఉన్నాడు. బి.ఎస్సీ భౌతిక శాస్త్రం చదువుకున్న వ్యక్తి ఇస్త్రీ పెట్టెను బాగుచేయలేని స్థితిలో, ప్యూజ్ ఎందుకు పోతుంది, దానికి నివారణ మార్గాలేమిటో తెలియని స్థితిలో ఉన్నాడు. పట్టణ ప్రాంతాలలోని మధ్య మరియు ఉన్నత స్థాయి వర్గాలకు చెందిన పిల్లలు వంట చేయడం, ఇల్లు ఊడవడం, తుడవడం, తోట పనులు మొదలగు గృహ సంబంధమైన చిన్న చిన్న పనులు కూడా చేయడం లేదు. చేయడానికి ఇష్టపడడం లేదు. అవి వారి స్థాయికి తగినదిగా వారు భావించడం లేదు. పై వర్గాలకు చెందిన స్త్రీలు తమ జీవిత కాలమంతా అవే పనులు చేస్తున్నా వారి గుర్తింపునుగాని, స్థాయినిగాని కోల్పోవడం లేదు అన్న విషయాన్ని పాఠశాల స్థాయిలో కూడా ఎవ్వరూ ఉటంకించడం లేదు. మరొక మాటలో చెప్పాలంటే ఏవిధమైన ఆచరణాత్మక సామర్థ్యాలు, నైపుణ్యాలు లేని కేవలం కాగితపు సర్టిఫికెట్లు మాత్రమే పాఠశాలలు మరియు కాలేజీలు ప్రదానం చేస్తున్నాయి. పిల్లవాడు కుటుంబం మరియు సమాజం నుండి నేర్చుకున్న ప్రాథమిక జ్ఞానాన్ని, ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో అతను నేర్చుకున్న శ్రమ విలువను, నిబద్ధతను పాఠశాలకు రావడానికి ముందే వాడికున్న బహుముఖ నైపుణ్యాలను పాఠశాలలు నాశనం చేస్తున్నాయనడంలో అతిశయోక్తి లేదు.

పని చేయకుండా ఏ మనిషి ఆనందాన్ని పొందలేడు. అభివృద్ధి సాధించలేడు. చేసే పని దైవంతో సమానం. పనే మనిషికి వృత్తి మరియు ప్రవృత్తి. కానీ దురదృష్టవశాత్తు, శ్రమపట్ల గౌరవం తగ్గి, శ్రమించే వారిని చిన్నచూపు చూడడం జరుగుతోంది.

ఆర్థికపరమైన అంశాలతో ముడిపడకుండా, ఉత్పాదకతలో పాల్గొనడం ద్వారా అభ్యసనం మరియు అభివృద్ధికి తోడ్పడేదే పని. పని ద్వారా నేర్చుకోవడం, నేర్చుకోవడం కోసం పని చేయడం అనేవి మిళితమైన అంశాలు.

చదువంటే సమాచారమని, బట్టిపట్టి పరీక్షలు రాయడం అనే భావన నేటి సమాజంలో పాతుకొని పోయింది. ఉత్పత్తులు, ఉత్పత్తికారక పనులు విద్య కాదు అనే నమ్మకం బలపడింది. శాస్త్రీయ భావనలను, 'నేర్చుకోవడానికి పని', 'పనిద్వారా నేర్చుకోవడం' ఈ రెండింటి కారణంగా పనిని విద్యలో అంతర్భాగం చేయాల్సిన ఆవశ్యకత ఏర్పడింది.

పని చేయడమంటే పిల్లలలో విలువలు, వైఖరులు మరియు నైపుణ్యాలు వృద్ధి చెందడం. పని ద్వారా సృజనాత్మకత, బాధ్యత, కలసిమెలసి పనిచేయడం, గౌరవం, సహనం, క్రమశిక్షణ, సమాజంతో సత్సంబంధాలు వంటి లక్షణాలు పెంపొందడంతోపాటు పిల్లలలో సృజనాత్మక, సామాజిక మరియు భావాత్మక సామర్థ్యాలు అభివృద్ధి చెందుతాయి.

NCF-2005 పని ద్వారా పిల్లలకు వివిధ పాఠ్యాంశాలు నేర్పాలని, తద్వారా పిల్లల్లో పని సామర్థ్యాలు మరియు నైపుణ్యాలను పెంపొందించాలని సూచించింది. విద్యాహక్కు చట్టం-2009 కూడా పనివిద్యను బలపరిచి పనివిద్యను ప్రత్యేకంగా కాకుండా, ఇతర పాఠ్యాంశాలతో సహపాఠ్య కార్యక్రమాలతో సమ్మిళితం చేయాలి. పనివిద్య తప్పనిసరిగా ఇతర విషయాలలోని (సబ్జెక్టు) పాఠాలలో భాగంగా ఉండాల్సిన అవసరం లేదు.

వ్యవసాయం, వడ్రంగం, కుండలు చేయడం వంటి స్థానిక సాంప్రదాయ ఉత్పత్తులను తయారు చేయడమే పని. ఎంచుకున్న పనికి సాంకేతిక నైపుణ్యానికి ఏవిధమైన సంబంధం లేదు. ఉపాధ్యాయులు బోధన, పర్యవేక్షణలలో మాత్రమే కాకుండా, ఉత్పత్తి ప్రక్రియలోనూ పాల్గొనాలి.

పనివిద్య ఒక సహపాఠ్య అంశంగా పాఠశాలలో అమలవుతుంది కాబట్టి, మూల్యాంకనం చేయడం అవసరం. నిర్ధారించిన మూల్యాంకన సూచికలపట్ల ఉపాధ్యాయులు అవగాహన కలిగి ఉండాలి. ఈ మూల్యాంకనం నిరంతరం, సమగ్రంగా కొనసాగాలి.

విషయ సూచిక

1. పనివిద్య - నేపథ్యం - ఆవశ్యకత 5 - 10
2. పనివిద్య - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక 11 - 20
3. కంప్యూటర్విద్య - ఆవశ్యకత 21 - 23
4. కంప్యూటర్విద్య - తరగతి వారీగా పాఠ్య ప్రణాళిక 24 - 38

- 1వ తరగతి
- 2వ తరగతి
- 3వ తరగతి
- 4వ తరగతి
- 5వ తరగతి
- 6వ తరగతి
- 7వ తరగతి
- 8వ తరగతి
- 9వ తరగతి
- 10వ తరగతి

1. పని విద్య - నేపథ్యం - ఆవశ్యకత

భారతీయ సమాజంలో, ఇంట్లో, పొలాలలో, దుకాణాలలో, ఇతర ప్రాంతాలలో పనిచేయడం పిల్లల దైనందిన జీవితంలో భాగమైపోయింది. గ్రామాలలో పనులు ఎక్కువగా ఉన్న సమయంలో పిల్లలు వ్యవసాయపనులు, కుండలు, బుట్టలు మొదలగునవి చేయడంలో తల్లిదండ్రులకు సహాయం చేయడమనేది సర్వసాధారణం. పిల్లవాడు చేసేపని అతనికి జ్ఞానాత్మక, సామాజిక, మానసిక రంగాలలో బహుముఖ అభ్యసనానికి అవకాశం కల్పిస్తూ బోధనాభ్యసన ప్రక్రియకు అమూల్యమైన వనరుగా ఉపయోగపడుతుంది.

పాఠశాలలు, పిల్లలకు ఉన్న పై అనుభవాలను నిర్లక్ష్యం చేయడమే కాకుండా చిన్నచూపు చూస్తూ పనులకు వారిని దూరం చేస్తున్నారు. పిల్లలు పాఠశాల సమయం తరవాతగానీ, చదువు పూర్తయిన తరవాతగానీ తమ పనులలో సహాయం చేయడానికి తిరస్కరించడంతో విచారిస్తున్న తల్లిదండ్రులను నేటికీ మనం గ్రామీణ వాతావరణంలో చూడవచ్చు.

పెస్టాలజీ, ఓవెన్, టాల్స్టాయ్, జాన్ డెవీ మరియు గాంధీజీ వంటి విద్యావేత్తలు ఉత్పాదకతతో కూడిన శ్రమను సమస్త పాఠశాల అనుభవాలకు మూలంగా చేయాలని ప్రయత్నించారు.

చారిత్రక నేపథ్యం:

స్వాతంత్ర్యానికి ముందే మన దేశాన్ని అభివృద్ధిపథంలో నడిపే దిశగా జాతీయ విద్యా కమీషన్లు ఎన్నో ప్రతిపాదనలు చేశాయి. అందులో భాగంగానే పనివిద్యకు సంబంధించిన ప్రతిపాదనలను ఆచరణాత్మకంగా నిర్వహించడానికి కృషి చేశాయి.

1937లో వార్దాలో జరిగిన జాతీయ విద్యా సమావేశంలో గాంధీగారు జాతీయ విద్యా విధానానికి, బేసిక్ ఎడ్యుకేషన్ రూపంలో ప్రత్యామ్నాయ విద్యా విధానాన్ని సూచించారు. దీని ప్రకారం నిజజీవిత పరిస్థితులను ప్రతిబింబించే ఉత్పాదకతతో కూడిన పనిని, అభ్యసనంతో అనుసంధానం చేయడం ద్వారా జ్ఞాన సముపార్జనయే కాకుండా విలువలు, నైపుణ్యాలు అభివృద్ధి చెందుతాయని పేర్కొన్నారు.

చేతల ద్వారా పిల్లవాని మేధస్సు అభివృద్ధి చెందాలని; తల, చేయి మరియు హృదయం ఈ మూడింటిని సమైక్యం చేయడం ద్వారా పిల్లవాడి సంపూర్ణ అభివృద్ధి సాధించవచ్చని గాంధీజీ అభిప్రాయం. చేతివృత్తుల మాధ్యమంగా స్థానిక వనరులను ఉపయోగించి విద్యనందించాలని గాంధీగారి ఆకాంక్ష. రాట్నంతో దారం వడికేటప్పుడు గణితం, సామాన్యశాస్త్రం మరియు సాంఘిక శాస్త్రాలను సమీకృతం చేసి బోధించవచ్చునన్నారు.

జాతీయ విద్యామిషన్ (1964-66) 'పని అనుభవం అనేది విద్యను పనితో అనుసంధానించే ఒక పద్ధతిగా పేర్కొన్నారు. ఈ పని అనుభవం, యువతకు ఉపాధి మార్గాలను చూపడమే కాకుండా, పనిపట్ల బాధ్యతను, శ్రమించేతత్వాన్ని పెంచి, జాతీయ ఉత్పాదనలో పాలుపంచుకునేలా చేస్తుందని, ఈ కమీషన్ ఉద్ఘాటించింది.

జాతీయ విద్యా కమీషన్ (1964-66) ప్రతిపాదనల ఆధారంగా 1977 జాతీయ విద్యా కమీషన్ సాంఘికంగా ఉపయుక్తమైన ఉత్పాదకతతో కూడిన పనిని (SUPW) విద్యలో భాగంగా ఉంచాలని సూచించింది. అప్పటి నుండి SUPW (Socially Useful Productive Work) ఒక సహ పాఠ్యాంశంగా కొనసాగింది.

రాష్ట్ర విద్యా ప్రణాళికలో పనివిద్యకు సరైన స్థానం లేకపోవడం అత్యంత శోచనీయం. పాఠశాల ప్రణాళిక విద్యా సంబంధమైన విషయాలకే ప్రాధాన్యతనిస్తూ పని అనుభవాన్ని నిర్లక్ష్యం చేసింది. విద్యార్థి పొందే జ్ఞానం పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణతకు మాత్రమే ఉపయోగపడేలా ఉంది. నిజజీవిత సమస్యలను ఎదుర్కొనే స్థైర్యాన్ని, సామర్థ్యాన్ని కల్పించేలా లేదు. (పనికి-విద్యకు సంబంధం లేకుండా పోతోంది)

పనివిద్య ప్రాధాన్యతను గుర్తించి జాతీయ విద్యా ప్రణాళిక చట్రం-2005 (NCF), పనిద్వారా పిల్లలకు వివిధ పాఠ్యాంశాలను నేర్పించాలని, తద్వారా పిల్లలలో పని సామర్థ్యాలు, నైపుణ్యాలు పెంపొందించాలని సూచించింది. విద్యాహక్కు చట్టం-2009 (RTE) కూడా విద్య ద్వారా భాష, సంస్కృతి, వృత్తులను తెలుసుకునే హక్కు పిల్లలకు ఉందని ప్రకటించింది.

వివిధ కమీషన్లు, కమిటీలు పని అనుభవం పేరిట పనిని చదువులో భాగంగా నేర్పడానికి పాఠశాలల్లో ప్రవేశపెట్టినప్పటికీ పనివిద్య అమలుతీరు ప్రశ్నార్థకంగా మారింది. వాస్తవానికి పనివిద్య, బాలకార్మికత అంటే భిన్న అభిప్రాయాలున్న నేటి సమాజంలో కింది ప్రశ్నల గురించి ఆలోచించాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది.

- పని అంటే ఏమిటి?
- విద్యలో పని యొక్క ప్రాధాన్యత ఏమిటి?
- పనివిద్యకు, బాలకార్మికతకు మధ్య తేడా ఏమిటి?
- పనిని విద్యా ప్రణాళికలో ఎందుకు అంతర్భాగం చేయాలి?
- పనివిద్య ద్వారా బాలబాలికల్లో ఏయే విలువలు, నైపుణ్యాలు పెంపొందుతాయి?
- పనివిద్య, పని సంస్కృతిని పెంచాలంటే పాఠశాల ఎలాంటి కార్యక్రమాలు నిర్వహించాలి?
- పనివిద్యను అభివృద్ధి చేయడంలో ఎవరు, ఎలాంటి బాధ్యతలు తీసుకోవాలి? ప్రణాళికను ఎలా తయారు చేసుకోవాలి?

పని అంటే?

ఆర్థికపరమైన అంశాలతో ముడిపడకుండా, ఉత్పాదకతలో పాల్గొనడం ద్వారా అభ్యసనం మరియు అభివృద్ధికి తోడ్పడే పని. పని ద్వారా నేర్చుకోవడం, నేర్చుకోవడం కోసం పనిచేయడమనేది మిశ్రితమైన అంశాలు.

పాఠశాలలో పనివిద్య, బాలకార్మికత మధ్య వ్యత్యాసాన్ని చాలా మంది గుర్తించడం లేదు. సంపాదన కోసం పని చేయడం బాలకార్మికత అవుతుంది.

పనివిద్య - ఆవశ్యకత:

చదువుకున్న వారు నేడు తమ పనులు తామే చేసుకోవడం కూడా నామోషిగా భావించడం, పనిచేయడం తమ బాధ్యత కాదని, పనిచేసేందుకు వేరే వ్యక్తులుంటారని భావించడం జరుగుతున్నది. పని సంస్కృతి లేకపోవడం, పనిచేసే వారిని గౌరవించకపోవడం ఆందోళన కలిగించే విషయాలు. వాస్తవానికి పనిలో కూడా ఆలోచన, అభివృద్ధీకరణ, సృజనాత్మకతలు ఉంటాయి. పిల్లలు తమ బాల్యంలో ప్రత్యక్ష అనుభవాల ద్వారా, అంటే వివిధ పనులు చేయడం ద్వారా ఎన్నో విషయాలను సందర్భోచితంగా గ్రహిస్తారు. నేర్చుకోవడానికి, పని చేయడం అనేది ప్రాథమిక దశలో ఒక మాధ్యమం. చదువంటే సమాచారమని, దానిని జ్ఞాపకముంచుకొని అప్పజెప్పడమే నేర్చుకోవడం అనే భావన బలపడిన సందర్భంలో పని యొక్క ప్రాముఖ్యత కనుమరుగైంది. ఉత్పత్తులు, ఉత్పత్తికారక పనులు విద్య కాదు అనే భావన బలపడింది. ఈ అశాస్త్రీయ భావనలను తొలగించి పనిపట్ల, పనిచేసే వారిపట్ల గౌరవ భావం పెంపొందించేలా చేయాలి. 'నేర్చుకోవడానికి పని', 'పని ద్వారా నేర్చుకోవడం'- ఈ రెండింటి కారణంగా పనిని విద్యలో అంతర్భాగం చేయాల్సిన ఆవశ్యకత ఏర్పడింది. పని చేయడమనేది ఉల్లాసమో, వినోదమో కాకూడదు. పనిచేయడం అంటే పిల్లలలో విలువలు, వైఖరులు మరియు నైపుణ్యాలు వృద్ధి చెందాలి. పని ద్వారా కలిసిమెలసి పనిచేయడం, సృజనాత్మకత, బాధ్యత, గౌరవం, సహనం, క్రమశిక్షణ, ప్రసార నైపుణ్యాలు, సమాజంతో సత్సంబంధాలు వంటి లక్షణాలు పెంపొందడంతోపాటు పిల్లలలో జ్ఞానాత్మక, సామాజిక, భావాత్మక సామర్థ్యాలు వృద్ధి చెందుతాయి. అంతేకాకుండా సమాజంలోని బడుగు, బలహీనవర్గాల పిల్లలను, వికలాంగులను, అల్పసంఖ్యాకుల పిల్లలను, బడి మానివేసిన, బడి నుండి పంపించివేసిన పిల్లలను మరియు బాలికలను పనివిద్య ఆకర్షిస్తూ సమసల్యను, బలహీనతలను అధిగమించి సాధికారత సాధించేలా సహకరిస్తుంది.

ఈ నేపథ్యంలో పనివిద్యను, విద్యాప్రణాళికలో భాగం చేస్తూ, విద్యార్థులలో పై సామర్థ్యాలు, విలువలు మరియు నైపుణ్యాలను పెంపొందించుటకుగాను 3వ తరగతి నుండి 10వ తరగతి వరకు పనివిద్యను ప్రవేశపెట్టడం జరిగింది.

విద్యాప్రమాణాలు - పని:

కింది విషయాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని, పనిని విద్యాప్రణాళికలో ఒక భాగంగా చేర్చారు.

- పని అనేది విద్యార్థుల సామాజిక మరియు ఆర్థిక స్వరూపాలను తెలుసుకొనే వీలును కల్పిస్తుంది. అంతేకాకుండా వారి అభ్యసనాన్ని సందర్భోచితంగా అర్థవంతం చేసుకునేలా సహాయపడుతుంది.
- సహజంగానే పిల్లలు, తమ పనులు తామే చేసుకోవడానికి ఇష్టపడతారు. వారు ఉపయోగించే వస్తువుల తయారీ ప్రక్రియలను తెలుసుకోవడానికి ఉత్సాహం చూపుతారు.
- పనిని విద్యాప్రణాళికలో చేర్చడం ద్వారా, సమాజంలోని ఉత్పత్తి మరియు పాఠశాల సముదాయాలకు మధ్య ఉన్న అంతరాన్ని పూరించవచ్చు.
- పని వివిధ సామర్థ్యాలు- జ్ఞానాత్మక, సామాజిక మరియు భావాత్మక సామర్థ్యాలు పొందేలా అవకాశం కల్పిస్తుంది. మేధస్సు మరియు చేతులతో అభ్యసనం జరిగే వాతావరణం పని ద్వారా లభిస్తుంది.
- వ్యవసాయం, చేపలు పట్టడం, వడ్రంగం, కుండలు చేయడం లాంటి స్థానిక సాంప్రదాయ ఉత్పత్తులను తయారు చేయడమే పని. ఇది ఖచ్చితమైన సాంకేతిక నైపుణ్యంతో తయారుచేసే అంశమై ఉండాలని ఏమీ లేదు. కానీ తప్పనిసరిగా సామాజిక, ఆర్థిక అంశాలకు సంబంధించినదై, పిల్లవాడు ఆ ఉత్పత్తి తయారీలో స్వయంగా పాల్గొనేలా గానీ, భాగం అయ్యేలా గానీ ఉండాలి.
- పని విద్యార్థుల వయస్సులకు అనుగుణంగా ఉండాలి. ప్రాథమిక తరగతి విద్యార్థులకన్నా, ప్రాథమికోన్నత తరగతి విద్యార్థులకు చలన నైపుణ్యాలను ఉపయోగించే పనులను ఎక్కువగా ఇవ్వాలి.
- పాఠశాలలోగానీ, సమాజంలోగానీ లభ్యమయ్యే వనరుల ఆధారంగా చేసే పనులకు అవకాశం కల్పించాలి.
- పాఠ్య ప్రణాళికలో ఉండే అంశాలకు చేసే పనికి సంబంధం ఉండాలని ఏమీ లేదు. ఉదాహరణకు ఆహార పదార్థాల తయారీ అనే పని సామాన్య శాస్త్రంలోని ఆహార పదార్థాల నిలువ అనే అంశానికి సంబంధించినదై ఉండాల్సిన అవసరం లేదు.
- విద్యార్థి పాఠశాలలో ఎంచుకున్న పనికి మునుందు ఉన్నత విద్యాస్థాయిలలో ఎంచుకునే వృత్తికి లేదా ఉద్యోగానికి ఎలాంటి సంబంధం లేదు.
- ఎంచుకున్న పనికి సాంకేతిక నైపుణ్యానికి ఏవిధమైన సంబంధం లేదు.
- కులం, తరగతి, లింగ వివక్షత లేకుండా ప్రతి విద్యార్థి పనిలో పాల్గొనాలి.
- బోధన, పర్యవేక్షణ మాత్రమే కాదు ఉపాధ్యాయులు ఉత్పత్తి ప్రక్రియలోనూ పాల్గొనాలి.
- అవసరమైనప్పుడు ఉపాధ్యాయుడు తరగతి గదిలో పని నేర్పించే సమయంలో స్థానిక వృత్తులు నిర్వహించే వ్యక్తులను ఆహ్వానించాలి.
- పనిని సమవయస్కులతో నేర్చుకునేలా, జట్టుగా చేయడాన్ని ప్రోత్సహించాలి.
- పని నేర్పించడానికి ముందు ఉపాధ్యాయులకు విద్యార్థులలో పెంపొందించాల్సిన సామర్థ్యాల గురించి స్పష్టమైన అవగాహన ఉండాలి. ఈ సామర్థ్యాలే విద్యార్థులను మాపనం చేయడానికి ఆధారమవుతాయి.

పనివిద్య - యాజమాన్యం మరియు మూల్యాంకనం:

తరగతిలో ఉపాధ్యాయులు పనిని ఒక అభ్యసనా సాధనంగా వినియోగించాలి.

పనివిద్య - ఉపాధ్యాయుని పాత్ర:

పని కేంద్రిత తరగతిగదిగా మార్చుకోవడానికి ఉపాధ్యాయులు కింది విషయాలను దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి.

- విద్యార్థుల స్థాయిని మరియు అందుబాటులో ఉన్న వనరులను దృష్టియందుంచుకుని సామాజిక, ఆర్థిక అంశాలకు చెందిన చేతివృత్తి పనిని ఎంచుకోవాలి.
- వస్తు ఉత్పత్తికి అవసరమైన పదార్థాలను, వనరులను అమర్చాలి. ఇందుకోసం ఉపాధ్యాయులు వాటికి సంబంధించిన వివరాలు అందించే వ్యక్తులనుగానీ, సంస్థలనుగానీ సంప్రదించాలి.
- విద్యార్థి తాను చేయబోయే పనికి, నేర్చుకోబోయే అంశానికి ఏవిధమైన సంబంధం ఉందో ఉపాధ్యాయుడు ముందుగానే వివరించాలి.
- ఉపాధ్యాయులు కేవలం పర్యవేక్షకులుగానో, పనిని బోధించేవారుగానో కాకుండా విద్యార్థులతోపాటు పనిలో పాలుపంచుకోవాలి.
- ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులలో పెంపొందించాల్సిన సామర్థ్యాలు- జ్ఞానాత్మక, సామాజిక మరియు భావాత్మక రంగాలలో వేటికి చెందినవో ముందుగానే ఒక జాబితా తయారు చేసుకోవాలి. ఇవి విద్యార్థులను మూల్యాంకనం చేయడానికి ఉపయోగపడతాయి.
- ఉపకరణాలను సమర్థవంతంగా వినియోగిస్తూ, ఉత్సాహంగా జట్లలో పని చేయగల విద్యార్థులను అంచనావేయాలి. పనికి సంబంధించిన జ్ఞానం కంటే జట్టులో ఇతరులతో పిల్లవాడి సంబంధాలు మరియు పనిచేసే విధానాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకోవాలి.
- తల్లిదండ్రులకు, సమాజంలోని వ్యక్తులకు పనివిద్య పట్ల అవగాహన కల్పించడం ఉపాధ్యాయులు చేయాల్సిన అతిముఖ్యమైన పని. ఇందుకు రెండు ప్రధాన కారణాలున్నాయి. ఒకటి కమ్మరి, కుమ్మరిలాంటి వృత్తిపనివారిని పాఠశాలలోకి రప్పించి విద్యార్థులకు అవగాహన కల్పించడం మాత్రమే కాకుండా విద్యార్థులు తయారు చేసిన ఉత్పత్తులను ప్రదర్శించడానికిగాని, అమ్మడానికిగాని సమాజం యొక్క సహాయసహకారాలు అవసరం. రెండవది, పనివిద్య ప్రాముఖ్యత తల్లిదండ్రులకు తెలియకపోవచ్చు కాబట్టి పాఠశాలలో పనివిద్య ప్రారంభించే ముందు వారికి అవగాహన కల్పించి, దాని ప్రాధాన్యత వారికి తెలియజేయాలి.

పనివిద్య - పాఠ్యాంశాలు:

3వ తరగతి నుండి 10వ తరగతి వరకు పనివిద్యను ఒక విషయం (సబ్జెక్టు)గా అమలుపరుస్తారు. ఈ పాఠ్యాంశాలు పౌష్టికాహారం, ఆరోగ్యవిద్య, జనాభావిద్య, సాంస్కృతిక వైవిధ్యం-వినోదం, సామాజిక అంశాల అవగాహన-స్పందన, సమాచార ప్రసార మాధ్యమాలు-డాక్యుమెంటేషన్, నమూనా వస్తువుల తయారీ, గృహయాజమాన్యం, వినియోగదారులు-విజ్ఞానం మరియు పర్యావరణ విద్య.

పైన పేర్కొనబడిన పాఠ్యాంశాలు కేవలం మార్గదర్శకాలు మాత్రమే. ఉపాధ్యాయులు, ఉపాధ్యాయ శిక్షకులు, పాఠ్యప్రణాళికా రూపకర్తలు వారి వారి పరిస్థితులు/ సందర్భాలకు అనుగుణంగా పాఠ్యాంశాలను మార్చుకునే అవకాశం ఉంది.

పనివిద్య - ఉద్దేశాలు:

- నిజజీవితంలోని పనులపట్ల అవగాహన కల్పించడం.
- సమాజం నుండి నేర్చుకునే అవకాశం ఇవ్వడం.

- అనుకోని పరిస్థితులను, సమస్యలను అధిగమించేలా తయారు చేయడం.
- వివిధ రంగాలలోని వ్యక్తుల గురించి మాట్లాడి వారి గురించి తెలుసుకునేలా చేయడం.
- శ్రమించడం, శ్రమ విలువను గుర్తించి గర్వించేలా చేయడం.
- రోజువారీ పాఠశాల కార్యక్రమాల మార్పునకు దోహదంచేసి, కొత్త ఆలోచనలను రేకెత్తించడం.

పనివిద్య మూల్యాంకనం:

ఉత్పత్తి స్వరూపం ఆధారంగాగాని, చేసిన సేవలనుగాని మాపనం చేయకూడదు. విద్యార్థి అభ్యసన ప్రక్రియలో పొందిన జ్ఞానాత్మక, సామాజిక మరియు భావాత్మక సామర్థ్యాలను మాపనం చేయాల్సి ఉంటుంది.

మూల్యాంకన సూత్రాలు:

- పనివిద్యలో బోధనా లక్ష్యాలు, పిల్లలు పొందాల్సిన సామర్థ్యాలు మరియు వారికందించిన అభ్యసనానుభవాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని మూల్యాంకనం చేయాలి.
- నిరంతర, సమగ్ర మూల్యాంకనం చేయాలి. ప్రతి కృత్యం/ ప్రాజెక్టు/ యూనిట్ పూర్తి చేసిన వెంటనే మూల్యాంకనం చేయాలి.
- విద్యార్థులకు మూల్యాంకనం తరవాత పరిపుష్టినివ్వాలి.
- నిర్ణయించిన సూచికల ఆధారంగా మూల్యాంకనం చేయాలి.
- ఉపాధ్యాయులు మూల్యాంకన ప్రక్రియను సున్నితమైనదని, కష్టమైనదని అనుకోకుండా క్రమక్రమంగా అనుభవాన్ని పొందుతూ నిబద్ధతను చూపాలి.

మూల్యాంకనం - సూచికలు:

వివిధ రంగాలలో పేర్కొనబడిన సామర్థ్యాల ఆధారంగా పనివిద్యలో విద్యార్థుల ప్రగతిని మూల్యాంకనం చేయాలి.

1. జ్ఞానాత్మక సామర్థ్యాలు:

- పని-ప్రణాళిక
- కృత్యాలు-వ్యవస్థీకరణ
- కృత్యాలు-ప్రాధాన్యత-వర్గీకరణ
- పదార్థాలు, పరికరాలు-వాడకం
- పని-ప్రావీణ్యత మరియు నైపుణ్యం
- నూతన ఉత్పత్తులు/ ఆవిష్కరణలు/ సృజనాత్మకత-ప్రణాళికలు

2. సామాజిక సామర్థ్యాలు:

- సహకారం-జట్టుపని, పరస్పర సహాయ సహకారాలు
- వినడం
- నిర్దేశాలు-అనుసరణ
- వంతుల వారీగా పని
- విశాల దృక్పథం
- విషయ ప్రసారం-స్పష్టత
- పనిలో పాల్గొనేవారు-గౌరవం

3. భావాత్మక సామర్థ్యం:

- పట్టుదల, క్రమశిక్షణ
- సహనం
- కొత్త అనుభవాలు-ఆసక్తి/ ఔత్సుకత
- అనుకూల వైఖరులు
- సహానుభూతి
- పనిలో పరిశుభ్రత, పరికరాల పరిరక్షణ-భద్రత
- వైవిధ్యత-అభినందన
- పనులు-ప్రకృతి-సమతుల్యత
- శ్రమ విలువ- గుర్తింపు

వ్యక్తి ఔన్నత్యానికి కొలబద్ధ మేధస్సు కాదు హృదయం. శక్తి సామర్థ్యాలు సంకల్ప శుద్ధితో సంక్రమిస్తాయి. శక్తి భౌతిక సామర్థ్యం నుంచి రాదు. దృఢ దీక్ష నుండి అజేయశక్తి జనిస్తుంది.

సంఘ శ్రేయస్సులేని, సిద్ధాంతంలేని రాజకీయాలు, కష్టపడకుండా సంపాదన రావాలనుకోవడం, విధి నిర్వహణ చేయకపోవడం, వివేకంలేని, ఆలోచింపచేయని విద్య, సోమరితనం, బానిస భావన మొదలగునవి మన సమాజాన్ని పీడిస్తున్న మహాపాపాలు. వీటిని వదులుకోవాలి. వీటిపై యుద్ధం ప్రకటించాలి.

3. పనివిద్య - తరగతివారీగా పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 1. పౌష్టికాహారం

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశం
3వ	ఆహారపదార్థాలు	ఆకుకూరలు, కూరగాయలు, పండ్లు మొదలగు ఆహారపదార్థాలను సేకరించడం, వర్గీకరించడం. ప్రదర్శించడం. వాటి చిత్రపటాలతో స్ట్రాప్ పుస్తకం తయారు చేయడం.	ఆహారపదార్థాలను-ఆకుకూరలు, కూరగాయలు, పండ్లు మొదలగు వాటిగా వర్గీకరించగలుగుతారు.
4వ	ఆహారపదార్థాలు	ధాన్యాలు, పప్పుగింజలు, మసాలాదీనును సేకరించడం, వర్గీకరించడం మరియు ప్రదర్శించడం. వంటపాత్రల చిత్రాలతో స్ట్రాప్ పుస్తకం తయారుచేయడం.	ధాన్యాలు, పప్పుగింజలు, మసాలాదీనును మొదలగు వాటిని గుర్తించి పేర్లను చెప్పగలుగుతారు. వర్గీకరించగలుగుతారు. వంటపాత్రల పేర్లు, వాటి ఉపయోగం తెలుసుకుంటారు.
5వ	సమతుల ఆహారం, వంటపాత్రలు	ఆహారపదార్థాలను సేకరించడం, పోషక విలువలను గుర్తించడం. విద్యార్థులందరి ఇళ్ళ నుంచి తెచ్చిన రకరకాల ఆహార పదార్థాలతో పండుగ ఏర్పాటు చేయడం. వివిధ రకాల వంటపాత్రలను ప్రదర్శించడం.	ఆహారపదార్థాలలో ఉండే పోషక విలువలను తెలుసుకుంటారు. సహ విద్యార్థులతో, ఉపాధ్యాయులతో ఆహారాన్ని పంచుకుంటారు మరియు ఆనందాన్ని పొందుతారు.
6వ	ఆహారపు రకాలు	వండకుండా తినే ఆహారపదార్థాలను తయారు చేయడం. కూరగాయలు, పండ్లతో సూప్లు, సలాడ్లు చేయడం. మొలకెత్తిన విత్తనాలు తయారుచేయడం.	వండకుండా తినే ఆహారపదార్థాలను గురించి తెలుసుకుంటారు. వండకుండా తినే ఆహారపదార్థాలలోని పోషక విలువలను గుర్తిస్తారు.
7వ	పాల ఉత్పత్తులు	పాల ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన పదార్థాలను సేకరించడం, పాల ఉత్పత్తులను- టీ, కాఫీ, పెరుగు, మజ్జిగ, పనీర్, పాలకోవ, పాయసం వంటి వివిధ పదార్థాలను తయారు చేయడం.	వివిధ రకాల పాల ఉత్పత్తులను తయారు చేయడంలో ఆసక్తి చూపుతారు.
8వ	ఆహారపదార్థాలను నిలువ చేయడం	పచ్చళ్ళు, పండ్లు, కూరగాయలు, రసాలు, జాములు, వడియాలు, ఒరుగులు, పులిహోర గుజ్జు మొదలుగునవి తయారు చేయడం మరియు తయారు చేయడం.	నిలువ చేసే ఆహారపదార్థాలను తయారు చేస్తారు. నిలువ చేసే విధానాలు, ఉపయోగించే పదార్థాల గురించి తెలుసుకుంటారు.
9వ	వివిధరకాల వంటలు	10వ తరగతి వీడ్కోలు సమయంలో బాధ్యతలను పంచుకొని, సామూహిక భోజన కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించడం. ఆమ్లెట్లు వేయడం, గ్రుడ్లు ఉడకపెట్టడం, అన్నం, కూరలు మొదలైన వాటిని వండడం మరియు వడ్డించడం.	వివిధ ఆధునిక వంటపాత్రలు, పరికరాల గురించి, వాటిని ఉపయోగించే విధానం గురించి నేర్చుకుంటారు.
10వ	సాంప్రదాయ, ఆధునిక వంటపాత్రలు, పరికరాలు మరియు పనిముట్లు	వివిధ సాంప్రదాయ, ఆధునిక వంటపాత్రలు, పరికరాలు, పనిముట్లను ఉపయోగించే విధానం గురించి తెలుసుకోవడం, ఉపయోగించడం.	పోషక విలువలు నశించకుండా వండడం నేర్చుకుంటారు. ఉత్సాహంతో వంటలు చేస్తారు. వండడంలో మెళకువలను నేర్చుకుంటారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు - బాల సభ: నెలకొకసారి అనగా ఒక శనివారం మధ్యాహ్నం సెషన్లో బాలసభ నిర్వహించాలి. బాలసభలో పిల్లలు సృజనాత్మకత ప్రదర్శన అనగా పాట, ఉపన్యాసం, జోక్స్, సామెతలు, డ్యాన్స్, చిన్ననాటికలు, మైమ్, స్థానిక వాయిద్యాలు వాయిచడం, స్థానిక కళల ప్రదర్శన మొదలగునవి చేయించాలి. పిల్లలు చాలా ఉత్సాహంగా పాల్గొంటారు.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 2. ఆరోగ్య విద్య

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	పారిశుధ్య అలవాట్లు - వ్యక్తిగత శుభ్రత	శరీర భాగాలను శుభ్రంగా ఉంచుకోవడం. మరుగుదొడ్లను ఉపయోగించిన తరువాత తగినంత నీటిని వాడి శుభ్రంగా ఉంచడం.	కన్ను, ముక్కు, చెవి మొదలైన శరీర భాగాలను శుభ్రంగా ఉంచుకుంటారు.
4వ	పారిశుధ్య అలవాట్లు - పరిసరాల శుభ్రత	చీపురు, బూజుకర్ర తయారు చేసి, తరగతిగదిని, పాఠశాలను శుభ్రం చేయడం	తరగతిగదులను, పాఠశాలను శుభ్రం చేసుకుంటారు.
5వ	పారిశుధ్యం-వస్తువుల శుభ్రత	ప్రతిరోజు వాడే దువ్వెన, టూత్ బ్రష్, టంగ్ క్లీనర్, నీళ్ళ సీసాలు మొదలైన వస్తువులను శుభ్రపరుచుకోవడాన్ని ప్రదర్శించడం, శుభ్రపరచుకోవడం.	ప్రతిరోజు వాడే దువ్వెన, టూత్ బ్రష్ వంటి వస్తువులను శుభ్రపరుచుకుంటారు.
6వ	మూత్రశాలలు- మరుగుదొడ్ల నిర్వహణ	మూత్రశాలలు-మరుగుదొడ్లు శుభ్రంగా ఉంచుకోవడం.	మూత్రశాలలు-మరుగుదొడ్లు శుభ్రంగా ఉంచుకుంటారు.
7వ	ఆరోగ్యసేవా కేంద్రాలు	పరిసరాలలో ప్రజలకు ఆరోగ్యసేవలను అందిస్తున్న ఆరోగ్యసేవా కేంద్రాన్ని సందర్శించడం, సమాచారం సేకరించి నివేదిక రాయడం.	ఆరోగ్యసేవా కేంద్రాల పనితీరును అర్థం చేసుకుంటారు.
8వ	దుస్తులు	దుస్తులపై ఏర్పడే వివిధ రకాల మరకలను తొలగించడం, కాలానుగుణ్యమైన దుస్తులను ధరించడం, ఇస్త్రీ, రోలింగ్, డ్రెక్సినింగ్ చేయడం.	మరకలను తొలగించి దుస్తులను శుభ్రంగా ఉంచుకోవడం నేర్చుకుంటారు.
9వ	స్వచ్ఛంద సంస్థలు, సామాజిక సేవ మరియు ప్రాథమిక నర్సింగ్ మెళకువలు.	కంటి పరీక్షలు, రక్తదాన శిబిరాల ఏర్పాటుకు సహకరించడం. ప్రజలను చైతన్యపరచడం. ఇంజెక్షన్ చేయడం, బ్యాండ్జీ కట్టడం మొదలగు ప్రాథమిక నర్సింగ్ సేవల ప్రదర్శన మరియు అమలు చేయడం.	సామాజిక సేవలను అందిస్తారు, సామాజిక కార్యక్రమాలను నిర్వహిస్తారు. నర్సింగ్ సేవలను అవసరమైనచోట వినియోగిస్తారు.
10వ	ఆరోగ్యం-అవగాహన-చైతన్యం బాడీ మాస్ ఇండెక్స్ లెక్కింపు	టీకాలు, పిల్లల ఆరోగ్యసంరక్షణా విధానాలపై ప్లకార్డులతో ప్రదర్శన నిర్వహించడం, గ్రామ ప్రజలను చైతన్యపర్చడం. పాఠశాలలోని విద్యార్థుల బరువు, ఎత్తులను కొలవడం. బి.ఎం.ఐ ను లెక్కించడం. విశ్లేషించడం మరియు సూచనలు చేయడం.	వ్యవస్థీకరణ నైపుణ్యాలను పెంపొందించుకుంటారు. బరువుకు, ఎత్తుకు గల సంబంధాన్ని గుర్తిస్తారు. బి.ఎం.ఐతో విద్యార్థుల ఆరోగ్యాన్ని అంచనా వేస్తారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. పళ్ళు తోముకోవడం, నబ్బుతో చేతులు కడగడం, గోళ్ళు కత్తిరించుకోవడం, తల దువ్వుకోవడం మొదలగు పారిశుధ్య పనుల ప్రదర్శన 2. తరగతిగది పాఠశాలలు, మరుగుదొడ్ల పరిశుభ్రత 3. ఆరోగ్యం-ఆహారం-పరిశుభ్రతలపై ప్లకార్డులు, నినాదాలతో ఆవాసంలో ఆరోగ్య ప్రచారం. 4. గాయాలను శుభ్రపరచడం, కట్లు కట్టడం ప్రదర్శన 5. ఆవాస ప్రాంతంలో మురికిగుంటల సర్వే-పూడిక/ శుభ్రత నేర్పుకోవడం, పాటించడం.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 3. జనాభా విద్య

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	తరగతి - జనాభా	తరగతిలోని విద్యార్థుల సంఖ్య, బాలుర బాలికల సంఖ్య, వారి వయస్సు మొదలైన సమాచారాన్ని సేకరించడం.	జనాభా అనే భావనను తరగతిగదిలోని విద్యార్థులకు అన్వయిస్తారు.
4వ	పాఠశాల - జనాభా	పాఠశాలలోని విద్యార్థుల సంఖ్య, బాలబాలికల సంఖ్య, వారి వయస్సుల సమాచారాన్ని సేకరించి, నివేదిక రూపొందించడం.	పాఠశాలలోని విద్యార్థుల సంఖ్యపై అవగాహన పొందుతారు.
5వ	వంశవృక్షం	వంశంలో కుటుంబాలు, వాటికి సంబంధించిన లెక్కలు సేకరించడం, నివేదిక రూపొందించడం. బాలుర బాలికలు రోజువారీ దినచర్యల జాబితాను తయారు చేయడం మరియు ప్రదర్శించడం.	వంశంలోని కుటుంబాలు, సభ్యుల సంఖ్యను తెలుసుకుంటారు. బాలురు బాలికల దినచర్యలలో గల వ్యత్యాసాలను గుర్తిస్తారు.
6వ	గ్రామం - జనాభా	బస్తీ/ గ్రామం/ వీధి/ కాలనీలో గల జనాభాపై నివేదిక రూపొందించడం. వయసుల వారీగా- స్త్రీ, పురుష మరియు పిల్లల జనాభా వివరాలను నివేదికలో పొందుపరచడం.	గ్రామ జనాభా గురించి అవగాహన పొందుతారు.
7వ	జనాభా - వలసలు	జనాభా వలస వెళ్ళడం మరియు రావడంపై, వాటి లాభనష్టాలపై సమాచారాన్ని సేకరించడం, నివేదిక రూపొందించడం.	జనాభా వలసలకు కారణాలు తెలుసుకుంటారు. నివారణ మార్గాలను సూచిస్తూ నివేదిక రాయగలరు.
8వ	వృద్ధుల సమస్యలు - పరిష్కారాలు	గ్రామం/ బస్తీ/ కాలనీలోని వృద్ధులను కలవడం, వారి సమస్యలు తెలుసుకోవడం, అర్థం చేసుకోవడం మరియు పరిష్కారాలు సూచించడం.	వృద్ధుల సమస్యలపట్ల స్పృహను కలిగి ఉంటారు. పరిష్కార మార్గాలు సూచిస్తారు.
9వ	జనాభా - అక్షరాస్యత	గ్రామంలో/ బస్తీలో/ కాలనీలో గల బడికి వెళ్ళని పిల్లల, బడి మానివేసిన పిల్లల సమాచారాన్ని సేకరించడం, కారణాలను తెలుసుకోవడం మరియు నివేదిక రూపొందించడం.	బడికి వెళ్ళని పిల్లలను, బడి మానివేసిన పిల్లల కుటుంబ పెద్దలతో మాట్లాడతారు. వారిని చదువుకునేలా ప్రోత్సహిస్తారు.
10వ	లింగ వివక్షత	గ్రామంలో/ బస్తీలో/ కాలనీలో గల లింగ వివక్షతపై నినాదాలతో ర్యాలీలు, అవగాహన సదస్సుల ద్వారా ప్రజలలో చైతన్యం కలిగించడం. లింగ వివక్షతపై వ్యాసరచన, వక్రత్వ పోటీలను పాఠశాలలో నిర్వహించడం. లింగ వివక్షతకు గల కారణాలు, ఇది అధికంగా ప్రస్తుతమవుతున్న రంగాలపై ఒక నివేదిక తయారు చేయడం మరియు ప్రదర్శించడం.	లింగ వివక్షత సరైనది కాదని గుర్తిస్తారు. లింగ వివక్షతపై ప్రజలను చైతన్యపంతులను చేస్తారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. నెలకొకసారి సామాజిక సమస్యలపై (బాలబాలికల నిష్పత్తి, లింగ వివక్షత మొదలగునవి) వ్యాసరచన/ వక్రత్వ పోటీలు జరపాలి.
2. వికలాంగుల సమస్యలపై అవగాహన కలిగించడం-వారికి సహాయం అందించే కార్యక్రమాలు చేపట్టడం.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 4. సాంస్కృతిక వైవిధ్యం - వినోదం

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	ఇల్లు, తరగతిగది అలంకరణ	వేడుక మరియు పండుగ సమయాలలో ఇంటిని పూలతో, రంగు కాగితాలతో అలంకరించడం, ముగ్గులు వేయడం, దండలు కట్టడం మొదలగునవి. బడిబాట సమయంలో తరగతిగదిని అలంకరించడం.	ఇంటిని మరియు తరగతిగదిని అలంకరించడం నేర్చుకుంటారు.
4వ	కార్టూన్ చిత్రాల ప్రదర్శన	కార్టూన్ చిత్రాలను చూడడం, అందులోని పాత్రలను అనుకరించడం.	కార్టూన్ చిత్రాలను ఉత్సాహంగా చూస్తారు. అనుకరణ నైపుణ్యాన్ని పొందుతారు.
5వ	ఊయల తయారీ, డప్పు, డోలు కొట్టడం, ప్లూట్ వాయిించడం.	తాడు, చెక్క, చీర, టైరు, దిండులతో ఊయల తయారు చేయడం, ఊగడం మరియు ఊయల పాటలు నేర్చుకోవడం. స్థానిక కళాకారులచే డప్పు, డోలు కొట్టించడం, ప్లూట్ వాయిించడం మరియు పిల్లలు పాల్గొని నేర్చుకోవడం.	ఊయల కట్టే విధానం తెలుసుకుంటారు. ఊగడంలోని మెళకువలు అర్థం చేసుకుంటారు. డప్పు, డోలు కొట్టడంలో ఆనందం పొందుతారు.
6వ	పాఠశాల అలంకరణ - వేదిక ఏర్పాటు అలంకరణ, కట్టడాల సంరక్షణ	పండుగ, వేడుక మరియు ఇతర కార్యక్రమాల సమయంలో పాఠశాలను, వేదికను అలంకరించడం. బడిలో బల్లలు, బస్సులు, రైళ్ళలో, గోడలమీద, చారిత్రక కట్టడాలపై పిచ్చిరాతలు రాయకూడదని తెలుసుకోవడం, పాటించడం.	పండుగ, వేడుక మరియు ఇతర కార్యక్రమాల సమయంలో పాఠశాలను అలంకరించడం నేర్చుకుంటారు. వేదిక ఏర్పాటు చేయడం, అలంకరించడం నేర్చుకుంటారు. వారసత్వ సంపదను కాపాడుకోవాలని తెలుసుకుంటారు
7వ	వేషధారణ	వివిధ సాంప్రదాయాలను అనుసరించి వేషధారణలో పాల్గొనడం, ప్రదర్శించడం. వివిధ వేషధారణలపై మాట్లాడడం మరియు స్క్రాప్ పుస్తకం తయారు చేయడం.	వివిధ సాంప్రదాయాలకు సంబంధించిన వేషధారణలను తెలుసుకుంటారు. అనుసరించడంలో ఉత్సాహాన్ని చూపుతారు.
8వ	పాఠశాల కార్యక్రమాలు - సంబరాలు	పండుగలు, ఆహ్వాన-వీడ్కోలు కార్యక్రమాలు, వార్షికోత్సవాలను పాఠశాలలో జరుపుకోవడం. ఆహ్వాన-వీడ్కోలు కార్యక్రమాల ఎజెండా తయారు చేయడం, మాట్లాడడం, వార్షికోత్సవ నివేదిక రూపొందించడం.	పాఠశాలలో జరిపే కార్యక్రమాలు, సంబరాలను వ్యవస్థీకరించే నైపుణ్యాలను పొందుతారు.
9వ	చేతివృత్తులు	చేతివృత్తుల కళాకారులను కలవడం, మరియు వారు తయారు చేసిన వస్తువులను సేకరించడం, తయారు చేయడం మరియు ప్రదర్శించడం (కొబ్బరి, జనపనార మొదలగువాటితో).	చేతివృత్తులపట్ల గౌరవాన్ని కలిగి ఉంటారు. చేతివృత్తి ఉత్పత్తులను ప్రోత్సహిస్తారు.
10వ	జానపద కళలు, సాహిత్యం	వివిధ జానపద కళలు, సాహిత్యానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని సేకరించడం. పాఠశాలలో ప్రదర్శించడం. (ఒగ్గుకథ, బుర్రకథ, హరికథ, పాటలు, చెక్క భజన మొదలగునవి.)	జానపద కళలను, సాహిత్యాన్ని తెలుసుకుంటారు. సంస్కృతిని కాపాడతారు. వారు వాడే వస్తువులను కొనియాడతారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. జాతీయ పండుగలు/ పాఠశాల వార్షికోత్సవాల సందర్భాలలో తరగతివారీగా బాధ్యతలు అప్పగిస్తూ తరగతిగదులు, పాఠశాలలను అలంకరించడం 2. స్థానిక డప్పు, తోలుబొమ్మలు, డోలు, హరికథ మొదలగు కళాకారులచే పాఠశాలలో ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేయడం. 3. సందేశాత్మక సినిమాలు/ నాటకాలు ప్రదర్శించడం.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 5. సామాజిక అంశాలపై అవగాహన-స్పందన

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	కుటుంబంలో వ్యక్తిగత బాధ్యత	వ్యక్తిగతంగా కుటుంబ సంబంధిత పనులను తెలుసుకోవడం, చేయడం.	తమ పనులను బాధ్యతగా నిర్వహిస్తారు.
4వ	తరగతిలో వ్యక్తిగత బాధ్యత	తరగతిగదిలో చేసే పనులపట్ల బాధ్యత వహించడం.	తరగతిలో వ్యక్తిగత పనులపట్ల బాధ్యతలను తెలుసుకుంటారు.
5వ	కుటుంబం, నమాజంపట్ల బాధ్యత	సమాజం కోసం చేసే పనులపట్ల బాధ్యతలను తెలుసుకోవడం, నిర్వహించడం. రోడ్లపై చెత్తచెదారం వేయకుండా ఉండడం, ఉమ్మడి వంటివి చేయకుండా ఉండడం. దురలవాట్లకు (పొగత్రాగడం) దూరంగా ఉండడం.	సమాజం కోసం చేసే పనులపట్ల బాధ్యతలను తెలుసుకొని నిర్వహిస్తారు. వ్యక్తిగతంగా దురలవాట్లకు దూరంగా ఉంటారు.
6వ	బాధ్యతలు - నిర్వహణ	ఇంట్లో, పాఠశాలలో, నివాస ప్రాంతాలలో ఇతరులకు సహాయం అందించడంలో ఎవరెవరు ఏయే బాధ్యతలు నిర్వహిస్తున్నారో నివేదిక తయారు చేయడం మరియు చర్చించడం.	బాధ్యతలను పంచుకోవడాన్ని, సహకరించడాన్ని అభినందిస్తారు.
7వ	అంగన్వాడీ సేవలు	అంగన్వాడీలను సందర్శించడం, పిల్లల సంరక్షణకై వారు చేపట్టే కార్యక్రమాలపై నివేదికలను రూపొందించడం.	పిల్లల సంరక్షణకై అంగన్వాడీ చేపట్టే కార్యక్రమాలపై అవగాహన పొందుతారు.
8వ	బాలల హక్కులు	బాలల హక్కులపై, బాల్య వివాహాలపై, వరకట్న దురాచారంపై సమాజంలో చైతన్యం కలిగించడానికి సదస్సులు, ర్యాలీలు నిర్వహించడం. నివేదిక రూపొందించడం.	బాలల హక్కుల గురించి తెలుసుకుంటారు. సమాజాన్ని చైతన్యపరుస్తారు. సంతృప్తిని పొందుతారు.
9వ	పాఠశాల స్థాయిలో స్వచ్ఛంద సంస్థల ఏర్పాటు	పాఠశాలలో స్వచ్ఛంద సంస్థను ఏర్పాటు చేయడం. విరాళాలు సేకరించడం. పేద విద్యార్థులకు, ఇతర సహాయ కార్యక్రమాలకు వినియోగించడం.	స్వచ్ఛంద సంస్థను ఏర్పాటు చేస్తారు. సేవాభావాన్ని గుర్తిస్తారు.
10వ	సమాచారపు హక్కు	సమాచార హక్కును గురించి తెలుసుకోవడం. కావల్సిన సమాచారాన్ని పొందడం, ఏదైనా ప్రభుత్వ శాఖకు సంబంధించిన ఆస్తుల వివరాలు సేకరించడం మరియు వనరుల వినియోగానికి సంబంధించిన వివరాలను తెలుసుకోవడం మరియు నివేదిక తయారుచేసి ప్రదర్శించడం.	సమాచార హక్కును వినియోగించుకోవడాన్ని తెలుసుకుంటారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. బాల్యవివాహాలు, మహిళలపై అత్యాచారాలపై విద్యార్థులు చర్చలో పాల్గొనేటట్లు చేయడం 2. బాలల హక్కుల గురించి అవగాహన కార్యక్రమం మరియు ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలు/ పథకాలపట్ల అవగాహన కలిగించడం.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 6. సమాచార ప్రసారమాధ్యమాలు-డాక్యుమెంటేషన్

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	పోస్టర్ల తయారీ	వివిధ రకాల పోస్టర్లను తయారు చేయడం. వార్తాపత్రికల నుండి ఉపయోగకరమైన అంశాలను సేకరించి ప్రదర్శించడం.	వివిధ అంశాలకు సంబంధించిన పోస్టర్లను తయారు చేయగలుగుతారు.
4వ	గోడపత్రిక	గోడపత్రిక తయారు చేయడం. ఉపయోగించడం.	గోడపత్రిక తయారు చేసి అందులో పొందుపర్చాల్సిన అంశాల గురించి తెలుసుకుంటారు.
5వ	నోటీసులు మరియు ప్రకటనలు	నోటీసులు మరియు ప్రకటనలు తయారు చేయడం. వీటిని నోటీసు బోర్డుపై ప్రదర్శించడం.	వివిధ నోటీసులు, ప్రకటనలు తయారు చేస్తారు. ప్రదర్శిస్తారు.
6వ	విషయసంచిక (భాష, సబ్జెక్టు సంబంధ సంచిక)	భాష మరియు విషయ సంబంధమైన సంచికలను తయారు చేయడం.	వివిధ సంచికలను తయారు చేయడం నేర్చుకుంటారు.
7వ	ఆహ్వాన పత్రికల తయారీ	వివిధ కార్యక్రమాలకు సంబంధించిన ఆహ్వాన పత్రాలను తయారు చేయడం (ఉదా: జాతీయ పండుగలు, వార్షికోత్సవం, ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం మొ వి.)	విభిన్న రకాల ఆహ్వాన పత్రికలను తయారు చేయగలుగుతారు.
8వ	నివేదికలు రాయడం, వ్యాఖ్యాతగా వ్యవహరించడం	వివిధ పాఠశాల కార్యక్రమాలపై, పాఠశాలలో గల వసతులపై నివేదికలు రాయడం. వ్యాఖ్యాతగా వ్యవహరించడం, దాని మెళకువలను తెలుసుకోవడం.	నివేదికలు రాయగలుగుతారు. వివిధ కార్యక్రమాలలో వ్యాఖ్యాతగా వ్యవహరించగలుగుతారు.
9వ	డాక్యుమెంటేషన్	వివిధ సమాచారాలను (లెటర్స్, నివేదికలు) టైప్ చేయడం. నివేదికలను తయారుచేసి ముద్రించడం, బైండింగ్, ఆల్బమ్ చేయడం. స్థానిక చారిత్రక కట్టడాలపై నివేదిక రూపొందించడం.	టైప్ చేయడం, ముద్రించడం, స్పైరల్ బైండింగ్, ఆల్బమ్ చేయడం వంటివి నేర్చుకుంటారు.
10వ	తర్జుమా - ఫ్రీలాన్సింగ్	వివిధ విషయాలను/ ఆర్టికల్స్ను తర్జుమా చేయడం. ఫ్రీలాన్సింగ్ చేయడం.	తర్జుమా మరియు ఫ్రీలాన్సింగ్ చేయగలుగుతారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. నోటీసు బోర్డు నిర్వహణ 2. గ్రంథాలయ పుస్తకాల నిర్వహణ, ప్రదర్శన 3. ప్రార్థనా సమావేశంలో తాము చదివిన పుస్తకాల సంక్షిప్త సమీక్ష (విద్యార్థి/ ఉపాధ్యాయుడి చేత) 4. సామాజిక కార్యక్రమాలపై నివేదిక (పెళ్ళి, పండుగలు మొ||వి) 5. పాఠశాల/ స్థానిక సమస్యలపై పత్రికలకు ఉత్తరాలు రాయడం 6. పాఠశాల సంచిక తయారీ 7. వార్తాపత్రికలోని ముఖ్యమైన వార్తాంశాలు, ఆర్టికల్స్ ప్రదర్శన 8. మాక్ అసెంబ్లీ

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 7. నమూనా వస్తువుల తయారీ

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	ఆకృతులు	బంకమట్టితో, కాగితాలతో, అగ్గిపుల్లలతో వివిధ ఆకృతులను తయారు చేయడం.	వివిధ పదార్థాలు, వస్తువులతో వివిధ ఆకృతులను తయారు చేయగలుగుతారు.
4వ	ఆకృతులు	అక్షరాలు, అంకెలు, వేలిముద్రలు, పువ్వులతో ఆకృతులను చేయడం, కాగితపు టోపీని తయారు చేయడం.	వివిధ పదార్థాలను ఉపయోగించి ఆకృతులను తయారు చేయడం నేర్చుకుంటారు.
5వ	పూలదండలు, డోర్మ్యాట్స్ తయారీ	పూలదండలు, డోర్మ్యాట్స్, ఆక్రోబాట్స్, ట్యాన్ గ్రామ్లను తయారు చేయడం.	పూలదండలు, డోర్మ్యాట్స్ లను తయారు చేయగలుగుతారు. ఆనందాన్ని పొందుతారు.
6వ	బొకే, రాఖీలు మరియు బ్యాడ్జీలు తయారీ	వివిధ రకాల పూలు, ఆకులతో బొకేలు తయారు చేయడం. రాఖీలు, బ్యాడ్జీలకు కావల్సిన సామగ్రిని సేకరించడం, తయారు చేయడం.	బొకేలు, రాఖీలు మరియు బ్యాడ్జీలు తయారు చేయగలరు.
7వ	కుట్టడం	గుండీలు, చిరుగులను కుట్టుకోవడం. కుట్టలోని రకాలను నేర్చుకోవడం. బట్ట సంచి కుట్టడం.	గుండీలు, చిరుగులను కుట్టుకోవడం, కుట్టలోని రకాలను నేర్చుకుంటారు. బట్ట సంచి కుట్టడంలో నైపుణ్యం ప్రదర్శిస్తారు.
8వ	కాగితాలతో కవర్ల తయారీ, మార్కెటింగ్	పాత కాగితాలతో వివిధ పరిమాణాలలో కవర్లను తయారు చేయడం. వివరాలను తెలుసుకొని మార్కెటింగ్ చేయడం.	పాత కాగితాలను ఉపయోగించి వివిధ పరిమాణాలలో కవర్లను తయారు చేయగలుగుతారు. మార్కెటింగ్ చేయగలుగుతారు.
9వ	సబ్బులు, క్యాండిల్స్, వ్యాజిలిన్ తయారీ	సబ్బులు, క్యాండిల్స్, వ్యాజిలిన్ తయారీకి కావల్సిన పదార్థాలను సమీకరించుకోవడం, తయారు చేయడం.	సబ్బులు, క్యాండిల్స్, వ్యాజిలిన్ తయారీకి కావల్సిన పదార్థాల గురించి తెలుసుకుంటారు. వాటిని తయారు చేయగలుగుతారు.
10వ	వాషింగ్ పౌడరు, షాంపూ, ఫినాయిల్ తయారీ	వాషింగ్ పౌడరు, షాంపూ, ఫినాయిల్ తయారీకి కావల్సిన పదార్థాలను సమకూర్చుకోవడం, తయారు చేయడం.	వాషింగ్ పౌడరు, షాంపూ, ఫినాయిల్ తయారీకి కావల్సిన పదార్థాల గురించి తెలుసుకుంటారు. వాటిని చేయగలుగుతారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities):

1. రకరకాల వస్తువులతో (పూలు, కాగితాలు) తరగతి, పాఠశాల అలంకరణ
2. దండల తయారీ
3. డోర్మ్యాట్స్ తయారీ.

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 8. గృహ యాజమాన్యం

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	ఇల్లు - వస్తువుల అమరిక	ఇంట్లో వస్తులను, బట్టలను, చెప్పులను వాటివాటి స్థానాల్లో ఉంచడం. వాడిన తరవాత సర్దుకోవడం.	ఇంట్లో వస్తువులను సరైన రీతిలో అమర్చుకుంటారు.
4వ	ఇల్లు, ఇంటిపరిసరాలు, మరుగుదొడ్లు, స్నానాల గదుల శుభ్రత	ఇల్లు, ఇంటి పరిసరాలు, స్నానాల గదులు మరియు మరుగుదొడ్లను శుభ్రంగా ఉంచుకోవడం. ఇంట్లోని వస్తువులను ప్రతిరోజు శుభ్రపరచడం.	ఇంటి పరిశుభ్రతలో వారి బాధ్యతలను తెలుసుకొని పనులు నిర్వహిస్తారు.
5వ	వూలకుండీల తయారీ-మొక్కల పెంపకం	గాజు జాడీలు, పెద్ద సీసాలు, ప్లాస్టిక్ డబ్బాలు, బకెట్లతో వూలకుండీలు తయారు చేయడం. ఆ కుండీలలో నీడలో పెరిగే మొక్కలను పెంచడం.	వాడిన వస్తువులతో వూలకుండీలను తయారు చేయడం నేర్చుకుంటారు. నీడలో పెరిగే మొక్కలను పెంచి ఇంటిని అందంగా తీర్చిదిద్దుతారు.
6వ	ఇంట్లో, నీరు మరియు విద్యుత్ వృధాను అరికట్టడం, గృహ సంరక్షణ సాధనాలు	ఇంట్లో, నీరు, విద్యుత్ వృధాను కారణాలను గమనించడం. వాటిని అరికట్టే చర్యలు చేపట్టడం. ఇంట్లో విద్యుత్, మంటలు మొదలైన ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడు ఉపయోగించాల్సిన పరికరాలను గురించి తెలుసుకోవడం.	ఇంట్లో నీరు, విద్యుత్ వృధాను అరికట్టగలుగుతారు. విద్యుత్, అగ్ని ప్రమాదాలు జరిగినప్పుడు ఉపయోగించాల్సిన పరికరాల గురించి తెలుసుకుంటారు.
7వ	ఇళ్ళపై, భవనాలపై నీటి నిలువ తొలగింపు, ఇంటి పరిరక్షణ	డాబాలపైన, మిద్దెలపైన చేరిన చెత్తను తొలగించడం. నీరు నిలువ ఉండకుండా చూసుకోవడం, ఇంటికి సున్నం మరియు రంగులు వేయడం.	చెత్త, నీరు నిలువ ఉండకుండా పరిశుభ్రతను పాటిస్తారు. ఇంటిని పరిరక్షించడానికి చేపట్టాల్సిన చర్యల గురించి తెలుసుకుంటారు.
8వ	ఇంట్లోని పనిముట్లు, వాడకం, భద్రత	చాకు, కత్తి, స్క్రూడ్రైవర్ వంటి ఇంట్లో వాడే పనిముట్లను వాడడంలో జాగ్రత్తలను తెలుసుకోవడం, వాడిన తరవాత భద్రపరచడం.	ఇంట్లో పనిముట్లను భద్రపర్చుకోవడం తెలుసుకుంటారు.
9వ	గృహోపకరణాలు, ఆటోమొబైల్స్ మరమ్మతు	ఇంట్లో వాడే ఉపకరణాలు పనిచేయనప్పుడు అందుకు గల కారణాలను గుర్తించడం. మరమ్మతులు చేయడం. ఉదా: ఫ్యూజ్ వేయడం, బల్బు అమర్చడం. సైకిల్, ద్విచక్ర వాహనాలు-రిపేర్లు మొదలైనవి నేర్పించడం.	గృహోపకరణాలలో, ఆటోమొబైల్స్ లలో పనిచేయని వాటిని గుర్తించగలుగుతారు, మరమ్మతులు చేయగలుగుతారు.
10వ	ఇంటి బడ్జెట్	ఇంటి ఆదాయవ్యయాల గురించి తెలుసుకోవడం, ప్రణాళిక తయారు చేయడం. వనరుల ఆదాపై సమాచారాన్ని సేకరించడం, ప్రదర్శించడం.	బడ్జెట్ వివరాలను తయారు చేయగలుగుతారు. వనరుల ఆదాపై సమాచారాన్ని పొందుతారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. ప్రతిరోజు వారి ఇంట్లోని వస్తువులను శుభ్రం చేయడం 2. పాఠశాలలో నిరుపయోగమైన వస్తువులను ఎస్.ఎం.సి.తో చర్చించి తొలగించడం (కనీసం నెలకొకసారి) 3. నెలకొకసారి పాఠశాలను శుభ్రం చేయడం (తరగతివారీగా పనుల కేటాయింపు)

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 9. వినియోగదారులు - విజ్ఞానం

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	వస్తువులు - ధరలు	వివిధ రకాల వస్తువులు, వాటిపై సూచించబడిన ధరలను గుర్తించడం.	వివిధ వస్తువులపై ఉన్న ధరలను తెలుసుకుంటారు.
4వ	వస్తువుల ధరలు పోల్చడం	వస్తువులు కొనేముందు వివిధ దుకాణాలలో వాటి ధరలను వాకబు చేయడం. ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో వ్యత్యాసాలను గుర్తించడం.	వస్తువులు కొనే ముందు ధరలను వాకబు చేస్తారు. వస్తువుల ధరలలో గల వ్యత్యాసాలను గుర్తిస్తారు.
5వ	తూనికలు - కొలతలు	అమ్మకందారులు వాడే తూనికలను, కొలిచే విధానాన్ని గమనించడం. తూకంలో జరిగే మోసాలను తెలుసుకోవడం.	వస్తువుల అమ్మకంలో ఉపయోగించే సరైన తూనికలను, కొలతలను తెలుసుకుంటారు. తూకంలో జరిగే మోసాలను గుర్తిస్తారు.
6వ	వస్తువులు - నాణ్యత	ప్రభుత్వం ధృవీకరించిన వస్తువులు మార్కెట్లో ఏవేవి అమ్మబడుతున్నాయో సర్వే చేసి గుర్తించడం. (ISI, AGMARK)	ప్రభుత్వంచే ధృవీకరించబడిన వస్తువులను గుర్తించి కొనుగోలు చేస్తారు.
7వ	వినియోగదారుడు - జాగ్రత్తలు	ఒక వస్తువును కొనేటప్పుడు వినియోగదారుడు తీసుకోవాల్సిన జాగ్రత్తలను తెలుసుకోవడం, అమలుపరచడం.	ఒక వస్తువును కొనేటప్పుడు తీసుకోవాల్సిన జాగ్రత్తలను పాటిస్తారు. అమ్మకపుదారుని ప్రశ్నించేతత్వం పెంపొందించుకుంటారు.
8వ	ప్రజాపంపిణీ వ్యవస్థ	దగ్గరలో గల రేషన్ దుకాణాన్ని సందర్శించి, దానిలోని సరకులు అర్హులకు పంపిణీ అయ్యే విధానంపై సమాచారం సేకరించడం, నివేదిక తయారు చేయడం.	ప్రజాపంపిణీ వ్యవస్థలోని లోటుపాట్లను తెలుసుకొని నివారించే ప్రయత్నం చేస్తారు.
9వ	వినియోగదారుల విజ్ఞానం - సమాజ చైతన్యం	పరిసర ప్రాంతంలో వినియోగదారుల సమస్యలను తెలుసుకొని వాటి పరిష్కారాలపై అవగాహన కలిగించడం.	వినియోగదారుల సమస్యలకు పరిష్కారాలను తెలుసుకుంటారు.
10వ	వినియోగదారుడు - కేస్ స్టడీ	వినియోగదారుల ఫోరం ద్వారా విజయం సాధించిన వ్యక్తి యొక్క కేస్ స్టడీ చేసి నివేదిక రూపొందించడం.	వినియోగదారుల ఫోరం పాత్రను అభినందిస్తారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. వినియోగదారుల హక్కుల గురించి విద్యార్థులకు అవగాహన కల్పించడం
2. ఆహారపదార్థాల కల్తీల గురించి చర్చ/ అవగాహన

పనివిద్య - పాఠ్యప్రణాళిక

ప్రధానాంశం: 10. పర్యావరణ విద్య

తరగతి	ఉప అంశం	చేయవలసిన పని	ఫలితాంశాలు
3వ	జీవకారుణ్యం	దగ్గరలోని పార్కుకుగాని, జంతుప్రదర్శనశాలకుగానీ, పిక్నిక్ కు వెళ్ళడం. జీవులను సంరక్షించడం, సంరక్షించడంలో బాధ్యతలు తీసుకోవడం. పాఠశాలలో మొక్కలు నాటడం, దత్తత తీసుకోవడం, సంరక్షించడం.	జీవులను సంరక్షించడంలో బాధ్యతలు తీసుకుంటారు. తాము నాటిన మొక్కలను తామే సంరక్షించాలనే భావనను పెంపొందించుకుంటారు.
4వ	ప్రకృతి - ఆకారాలు, క్రమాలు	ప్రకృతిలోని మొక్కల భాగాలలో కనిపించే ఆకారాలను, క్రమాలను గుర్తించి సేకరించడం, ప్రదర్శించడం.	ప్రకృతిలోని ఆకారాలు, క్రమాలను చూసి ఆనందిస్తారు.
5వ	పెంపుడు జంతువుల సంరక్షణ	పెంపుడు జంతువులను పెంచడం, సంరక్షించే పద్ధతులను తెలుసుకోవడం మరియు సంరక్షించడం.	పెంపుడు జంతువులను సంరక్షిస్తారు. వాటి ప్రాముఖ్యతను గుర్తిస్తారు.
6వ	ప్రకృతి పరిశీలన	ప్రకృతిని పరిశీలించి వృక్ష, జంతు సంబంధాలను, వాటికి కావల్సిన వనరులను తెలుసుకోవడం, చిత్రపటాలతో స్క్రాప్ బుక్ తయారు చేయడం.	ప్రకృతి సమతుల్యతను కాపాడడంలో వివిధ మొక్కల మరియు జంతువుల మధ్య సంబంధాన్ని అర్థం చేసుకుంటారు.
7వ	మొక్కల పెంపకం - అంటుకట్టుట	అంటుకట్టడం ప్రదర్శన మరియు నేర్చుకోవడం. మొక్కల పెంపకంలో అంటుకట్టడాన్ని ఉపయోగించడం.	మొక్కల పెంపకంలో అంటుకట్టే పద్ధతిని అనుసరిస్తారు.
8వ	కాలుష్యం	ఇల్లు మరియు పాఠశాల పరిసరాలలో జరుగుతున్న కాలుష్యంపై అధ్యయనం చేయడం, నివేదికలు రూపొందించడం మరియు గోడపత్రికలో ప్రదర్శించడం.	వివిధ రకాల కాలుష్యాలను గురించి తెలుసుకుంటారు. నివారణ చర్యలు చేపడతారు.
9వ	జలవనరులు - కాలుష్యం - నివారణ	ఆవాస ప్రాంతంలో గల జలవనరుల కాలుష్యానికి గల కారణాలు తెలుసుకోవడం. కాలుష్యాన్ని అరికట్టే చర్యలు చేపట్టడం మరియు నీటి నమూనాలను సేకరించి స్వచ్ఛతను పరిశీలించడం.	ఆవాస ప్రాంతంలో గల జలవనరుల కాలుష్యానికి గల కారణాలను తెలుసుకుంటారు. నివారణ చర్యలు చేపడతారు. నీటి స్వచ్ఛతను పరిశీలించే ప్రయత్నం చేస్తారు.
10వ	ఆవాసం - కేస్ స్టడీ	పరిసర ప్రాంతంలోని ఏదైనా ఒక ఆవాసం యొక్క కేస్ స్టడీ చేయడం.	ఆవాసంలో గల అంశాలను వాటి మధ్యగల సంబంధాన్ని అర్థం చేసుకుంటారు.

పాఠశాల చేపట్టాల్సిన కార్యక్రమాలు (whole school activities): 1. బడితోట పెంపకం, నిర్వహణ 2. సామూహిక చెట్లు నాటే కార్యక్రమం 3. పర్యావరణ దినోత్సవాలు జరుపుకోవడం 4. కంప్యూటర్ విద్య, నిర్వహణ 5. పర్యావరణ పరిరక్షణపై విషయ సంచిత తయారీ